

nak rugalmassá, képlékennyé, de egyben veszélyessé is.

A kötetben olvasható tizennégy tanulmány sok-sok példával illusztrálva izgalmas szellemi kalandot jelenthet mindazoknak, akiket érdekel a történelem, az egymást követő korok változása. Igaz, e kaland nehéz próbatétel, mert Koselleck szikár filozófiai nyelvét a fordítás nem tette barátságosabbá a magyar olvasó számára. De aki szembe akar nézni saját korával, s aki felelősen szeretne saját – egyéni és összemberiségi – jövőjéről gondolkodni, annak bizony szükséges megtenni ezeket az erőfeszítéseket. Ebben a könyvben pedig biztos vezetőre talál a gondolatoknak ezen a kevésbé feltérképezett terepén.

THIMÁR ATTILA

(Fordította Hidas Zoltán és Szabó Márton, Atlantisz Kiadó, Budapest, 2003, 430 oldal, 2395 Ft)

FEHÉR FERENC:

Hazatérni
Művészetfilozófiai írások

Fehér Ferenc hatkötetesre tervezett életműkiadásának harmadik kötetét recenzióként kétszeresen is üdvözölni tudom: a tanulságos és élvezetes tárgyalásmódú dolgozatok együttese mellett azt a műfajában ritka

összeállítást is értékelem benne, amely a tudományos-értekezői eredmények felfedez(het)ésének élményén túl a szélesebb társadalmi bázisú hasznosíthatóság reményétől sem foszt meg. Bár azért nem tömegkulturális popularitással persze, mindazonáltal az igényesebb közönségnek valóban tágabb köreit megcélozva akár. Emberi arcú megrajzolva továbbá, áttételes, tudósi sorsnaplót is adva a tanulmány-esszék és esszé tanulmányok, hatalmas anyagra épített, eleven stílusban megírt hosszabb-rövidebb értekezések szövetébe ágyazottan. Mindehhez hozzátartozik, hogy a szövegek gondolati koherenciáját, retorikai-stilisztikai sodrását itt-ott (a) fordítóknak kell köszönnöm, ugyanakkor vannak a gyűjteményben eredetileg magyar nyelven keletkezett írások is rendszeren. Az életút ismert, ám a konkrét történések és teljesítmények mintha csak mostanában válnának igazán jelképes értékűvé és valóban jelentőségteljessé – az életműkiadással általában s számomra a jelen kötetbe több helyen beleolvasva, annak teljes szövegállagába belegondolva.

A kötet Fehér Ferencnek az 1970-es évek elejétől haláláig (1994-ig) terjedő időszakban írott művészetfilozófiai tanulmányait tartalmazza. Negyedszázad terméséből áll össze tehát, s egy speciális, nagyon speciális, talán a jelenből nézve egyenesen neuralgikusan speciális szem-

pont alapján szerveződik. Neuralgikus nyilván a Budapesti Iskola, azzal együtt Fehér egykori kiutasítása is az országból, ami az írások keletkezési időszakának elején történt. De neuralgikus jellegű aktuálisan a keresztmetszet és a szöveggyűjtésből-szerkesztésből adódó nézőpont, ha tetszik, maga a téma is: művészeti-filozófia, esztétika. Hogyan kapcsolódjon ezekhez a mindennapok embere, a kötet lehetséges olvasója? Különösen akkor, ha az olvasmányos fejtegetések során éppenséggel az esztétika nélkülözhetetlenségével és megreformálhatatlanságával kapcsolatban tájékozódhat (lásd a Heller Ágnessel közösen írt munkát)? Vagy ha éppen *A lukácsi esztétika dekonstrukciója*, netán *A filozófiai esztétika alkonya* című darabokat veszi elő? Nos, a tanítás illúziótlan, de korrekt. Módszeres, de szeretetteljesen közvetlen. Nem is ellentétpárokat ad ki ezeknek a tulajdonságoknak a felsorolása, mindössze a szövegek már említett, viszonylagosan szélesebb érvényesülésének tagadhatatlan szerzői ambícióját – és igényes ambícióját! – igyekszem a jellemzés során konkretizálni velük. Hiszen ami úgy van, az *úgy van*. A modern, sőt posztmodern társadalom/kultúra szorításában (vö. *A posztmodernitás státusza*) is meg lehet azonban őrizni a tudományos rendszerezés, az analízis

higgadtságát, amit mindenkinek, minden értelmiséginek javasolhatunk. Módszertanilag továbbra is ugyanúgy, amilyen jegyben már a kezdetek is álltak. Lukács György személyisége és műve, valamint az alkotóan továbbfejlesztendő marxizmus jegyében.

Idővel elmosódottabbá válik ez a módszertani kontúr, és idővel szabaddabbá a hangütés ezekben az írásokban. Tanulmányok, tanulmányfelelések helyett egyre inkább (kifejezetten) esszék sorakoznak egymás mellett. Amit mindenképp ki kell még emelni ebből az anyagból, az a valószínűleg 1973-ban íródott *Az antiplüszisz és betegei* címet viselő nagy tanulmány, amely Sartre-nak *A család bolondja* című monumentális művét elemzi – ez a kötetnyi méretű dolgozat nyomtatásban sem magyar, sem idegen nyelven nem jelent meg eddig. És hát a személyes sors reflektálását diszkrétan az értelmezésbe oldó *Regény és száműzetés*, valamint a címadó *Hazatérni* említendő feltétlenül, mint a talán tényleg nem feledhető részei e gyűjteménynek.

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Szerkesztette Kardos András,
GOND-CURA Alapítvány –
Palatinus Kiadó, Budapest, 2004,
327 oldal, 2200 Ft)